

УДК 621.979:621.768.4.06

Р. Д. Іскович-Лотоцький, д. т. н., проф.;
М. В. Бакало

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ВІБРАЦІЙНИХ ТА ВІБРОУДАРНИХ МАШИН З ГІДРОІМПУЛЬСНИМ ПРИВОДОМ

Розглянуто прикладне застосування математичної моделі вібраційних та віброударних машин з гідроімпульсним приводом. Проаналізовано рух системи з різними співвідношеннями параметрів. Дано рекомендації для використання спрощених моделей у проектних розрахунках.

Вступ

У вібраційних та віброударних технологіях застосовується обладнання з гідроімпульсним приводом [1—3].

Обладнання з гідроімпульсним приводом — це, здебільшого, машини інерційного типу (рис. 1), де виділяються: станина (m_3), стіл або робочий орган (m_1), рухома траверса з інерційною масою (m_2) [1]. Дослідження цих машин полягає у визначенні частот власних коливань згаданих трьох основних мас системи та амплітуди їх коливань. Ці параметри залежать від жорсткості заготовки (c_3), жорсткості пружин пружного повернення (c_n) та жорсткості віброізоляції станини машини (c_b). Розв'язання системи трьох диференціальних рівнянь за умови зміни кожного конструктивного параметру є доволі незручним і трудомістким. Метою даної роботи є визначення закономірностей взаємодії трьох основних мас вібраційних та віброударних машин та спрощення проектних конструкторських розрахунків.

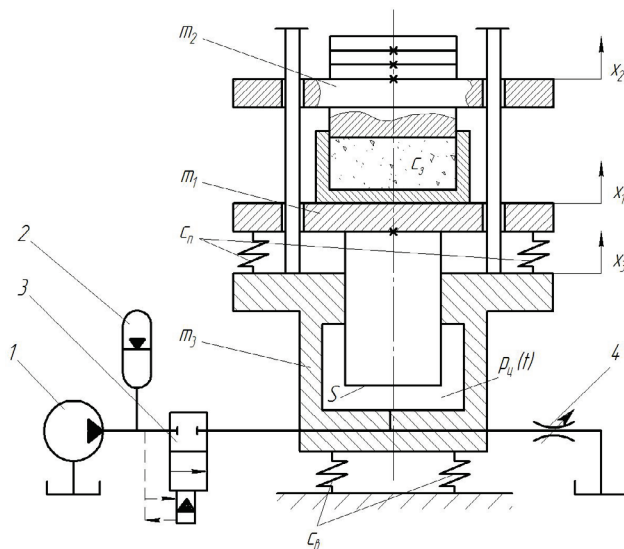

Рис. 1. Структурна схема віброударної машини з гідроімпульсним приводом: 1 — насос постійної подачі; 2 — регульований одноцикловий гідроакумулятор; 3 — вібробуджувач; 4 — регульований дросель

Розв'язання задачі

Цикл роботи машини з гідроімпульсним приводом можна поділити на два етапи: I етап — зарядка одноциклового гідроакумулятора; II етап — розрядка акумулятора.

На I етапі відбувається зростання тиску в гідросистемі до величини настроєння відкриття вібробуджувача p_1 .

На етапі розрядки гідроакумулятора (II етап) на рухомі ланки машини діє змушувальна сила $P(t) = p_u(t)S$. Як показали дослідження, сили тертя в ланках машини на порядок менші сили $P(t)$, тому характер їх взаємодії можна з достатньою точністю описати математичною моделлю [3], яка не враховує дисипативні сили, що діють на рухомі частини привода.

$$\begin{cases} m_1 \ddot{x}_1 + c_3 (x_1 - x_2) + c_n (x_1 - x_3) = P(t); \\ m_2 \ddot{x}_2 + c_3 (x_2 - x_1) = 0; \\ m_3 \ddot{x}_3 + c_b x_3 + c_n (x_3 - x_1) = P(t). \end{cases} \quad (1)$$

Після того, як тиск в порожнині гідроциліндра $p_u(t)$ впаде до p_2 , що відповідає тиску закриття

віброзбуджувача, дія змушувальної сили на систему припиняється і відбувається повторення I етапу (цикл замикається). Під час набору тиску до наступного відкриття віброзбуджувача консервативну систему для дослідження можна описати такою системою лінійних диференціальних рівнянь [3]:

$$\begin{cases} m_1 \ddot{x}_1 + c_3 (x_1 - x_2) + c_n (x_1 - x_3) = 0; \\ m_2 \ddot{x}_2 + c_3 (x_2 - x_1) = 0; \\ m_3 \ddot{x}_3 + c_6 x_3 + c_n (x_3 - x_1) = 0. \end{cases} \quad (2)$$

Визначимо частоти вільних коливань системи. Методика розв'язання системи однорідних диференціальних рівнянь [5] зводиться до складання характеристичного визначника

$$\begin{vmatrix} m_1 \lambda^2 + c_3 + c_n & -c_3 & -c_n \\ -c_3 & m_2 \lambda^2 + c_3 & 0 \\ -c_n & 0 & m_3 \lambda^2 + c_6 + c_n \end{vmatrix} = m_1 m_2 m_3 \lambda^6 + (m_2 m_3 c_3 + m_2 m_3 c_n + m_1 m_3 c_3 + m_1 m_2 c_3 + m_1 m_2 c_n) \lambda^4 + (m_3 c_3 c_n + m_2 c_3 c_6 + m_2 c_6 c_n + m_1 c_3 c_6 + m_2 c_3 c_n + m_1 c_3 c_n) \lambda^2 + c_3 c_n c_6. \quad (3)$$

Після низки перетворень характеристичний визначник можна подати багаточленом $\Delta(\lambda)$, для знаходження коренів якого необхідно розв'язати характеристичне рівняння $\Delta(\lambda) = 0$.

$$\Delta(\lambda) = \lambda^6 + \left(\frac{c_3 + c_n}{m_1} + \frac{c_3}{m_2} + \frac{c_6 + c_n}{m_3} \right) \lambda^4 + \left(\frac{c_3 c_n}{m_1 m_2} + \frac{c_3 c_6 + c_n (c_3 + c_6)}{m_1 m_3} + \frac{c_3 (c_6 + c_n)}{m_2 m_3} \right) \lambda^2 + \frac{c_3 c_n c_6}{m_1 m_2 m_3} = 0. \quad (4)$$

Для визначення частот системи характеристичне рівняння методом підстановки $\lambda = i\omega$ зручно звести до частотного рівняння

$$\omega^6 - \omega^4 \left(\frac{c_3 + c_n}{m_1} + \frac{c_3}{m_2} + \frac{c_6 + c_n}{m_3} \right) + \omega^2 \left(\frac{c_3 c_n}{m_1 m_2} + \frac{c_3 c_6 + c_n (c_3 + c_6)}{m_1 m_3} + \frac{c_3 (c_6 + c_n)}{m_2 m_3} \right) - \frac{c_3 c_n c_6}{m_1 m_2 m_3} = 0. \quad (5)$$

Аналіз отриманого рівняння (5) показує, що в реальних машинах основними регульованими конструктивними параметрами є жорсткість пружин пружного повернення ($c_n = \text{var}$), жорсткість віброізоляторів ($c_6 = \text{var}$) і маса станини з блоком фундаменту ($m_3 = \text{var}$), зміна яких суттєво впливає на загальну динамічну характеристику досліджуваної моделі. Це положення наочно ілюструють графіки, які показують характер зміни частот вільних коливань елементів системи ω_1, ω_2 і ω_3 (відповідно робочого органу, інерційного пригрузу та станини) зі збільшенням або зменшенням параметрів m_3 та c_n (рис. 2, 3, 4).

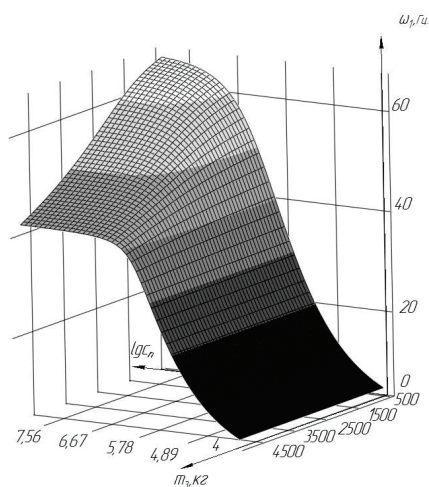

Рис. 2. Графік зміни частоти ω_1 зі зміною параметрів m_3 та c_n

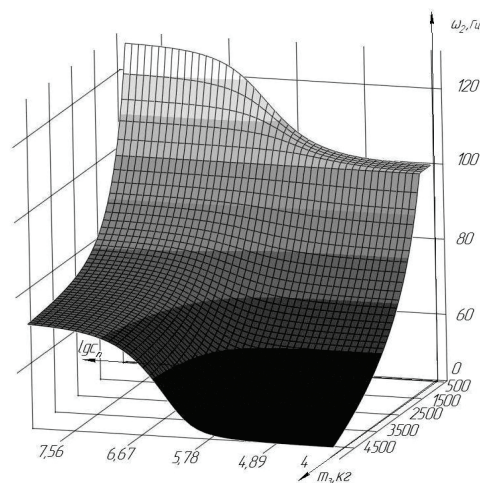

Рис. 3. Графік зміни частоти ω_2 зі зміною параметрів m_3 та c_n

Як видно, у випадку $c_n = \text{var}$ при $c_b < c_n$ і $m_3 / (m_1 + m_2) > 8$ процес коливань можна розглядати як двочастотний, а у випадку $m_3 = \text{var}$ процес коливань при виконанні умови $m_3 / (m_1 + m_2) > 8$ та $c_b / c_n > 100$ можна розглядати як одночастотний. Для вказаних обмежень в першому випадку лише дві частоти ω_2 і ω_3 змінюються в широких межах, в другому — лише частота ω_2 .

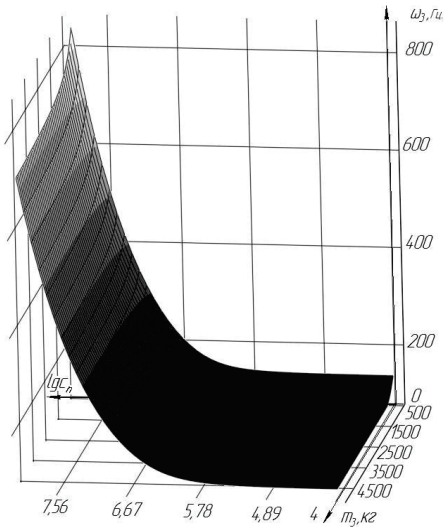

Рис. 4. Графік зміни частоти ω_3 системи зі зміною параметрів m_3 та c_n

Розглянемо характер взаємодії рухомих ланок вібраційної машини з різними значеннями параметрів.

Перший режим навантаження: $m_1 = m_2 = 200 \text{ кг}$, $m_3 = 3000 \text{ кг}$, $c_n = 10^6 \text{ Н/м}$, $c_3 = 10^5 \text{ Н/м}$, $c_b = 10^7 \text{ Н/м}$, $P_m = 10000 \text{ Н}$.

Другий режим навантаження: $m_1 = m_2 = 200 \text{ кг}$, $m_3 = 3000 \text{ кг}$, $c_n = 10^6 \text{ Н/м}$, $c_3 = 5 \cdot 10^7 \text{ Н/м}$, $c_b = 10^8 \text{ Н/м}$, $P_m = 10000 \text{ Н}$.

Як видно з графіків зі збільшенням жорсткості заготовки та віброізоляторів (другий режим навантаження), що відповідає завершенню процесу вібропресування відбувається зближення координат x_1 та x_2 , тому для проектних розрахунків можна скористатися двомасовою моделлю, у якій маси m_1 та m_2 розглядаються як одна зведена маса

$$\begin{cases} (m_1 + m_2) \ddot{x}_1 + c_{np}(x_1 - x_3) = 0; \\ m_3 \ddot{x}_3 + c_b x_3 + c_{np}(x_1 - x_3) = 0, \end{cases} \quad (6)$$

де $c_{np} = \frac{c_3 c_n}{c_3 + c_n}$ — зведена жорсткість ланки з масою $m_1 + m_2$.

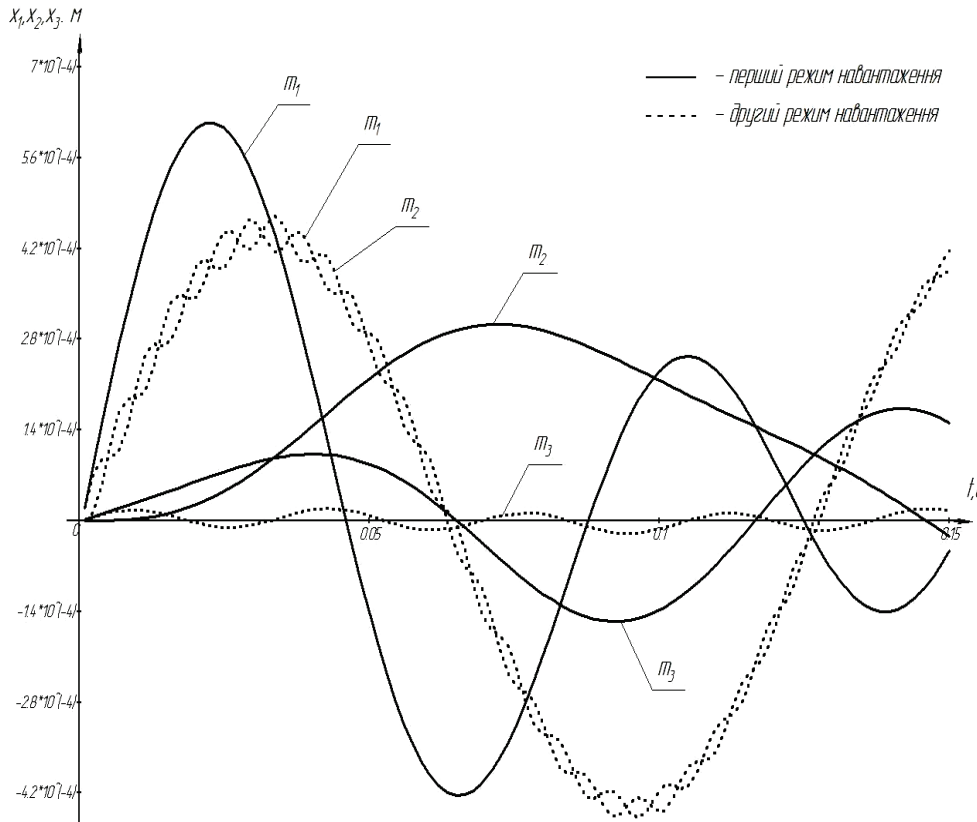

Рис. 5. Графіки переміщення ланок вібраційної машини з різними значеннями жорсткостей віброізоляторів та заготовки

Вплив віброізоляції станини на її переміщення ілюструють графіки на рис. 6.

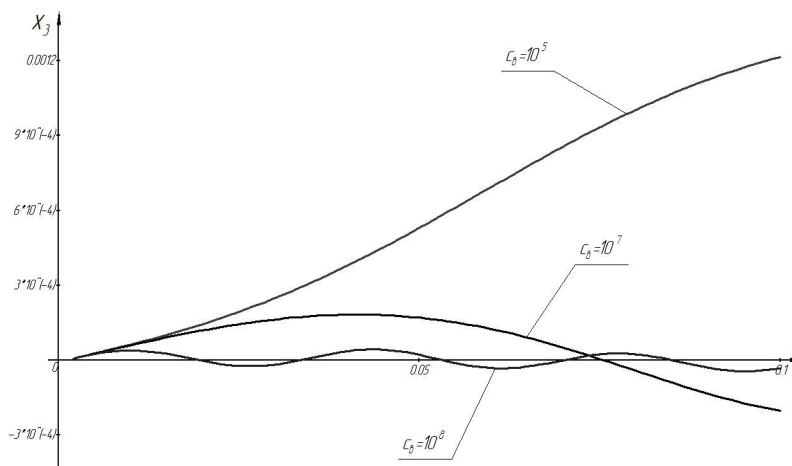

Рис. 6. Вплив жорсткості віброізоляції станини на її переміщення

З графіків випливає, що збільшення жорсткості віброізоляції приводить до зменшення амплітуди та збільшення частоти коливань. Причому, з достатньою віброізоляцією станини її переміщення на порядок менші переміщень інших ланок і ними можна знехтувати та перейти до двомасової моделі, в якій станина вважається нерухомою

$$\begin{cases} m_1 \ddot{x}_1 + (c_3 + c_n) x_1 - c_3 x_2 = 0; \\ m_2 \ddot{x}_2 + c_3 (x_2 - x_1) = 0. \end{cases} \quad (7)$$

Для визначення зміни механічних, кінематичних та динамічних параметрів віброударної машини з ГПП, можна скористатися загальною двомасовою моделлю

$$\begin{cases} \overline{m}_1 \ddot{x}_1^* + c_1 (x_1^* - x_2^*) = P_1(t); \\ \overline{m}_2 \ddot{x}_2^* - c_1 (x_1^* - x_2^*) + c_2 x_2^* = P_2(t). \end{cases} \quad (8)$$

Загальні коефіцієнти цієї моделі вибираються в залежності від конкретної машини. Взаємозв'язок між параметрами загальної моделі та параметрами розрахункових моделей подані в таблиці 1.

Таблиця

Взаємозв'язок між параметрами загальної моделі та параметрами розрахункових моделей

Загальна модель	Вібропреси зі значною масою станини та надійною віброізоляцією	Вібропреси з малим інерційним пригрузом	Ливарні та струшувальні машини
$\overline{m}_1$	m_2	$m_{пр}$	m_1
$\overline{m}_2$	m_1	m_3	m_3
x_1^*	x_2	$x_{1пр}$	x_1
x_2^*	x_1	x_3	x_3
c_1	c_3	$c_{пр}$	c_n
c_2	c_n	$c_в$	$c_в$
$P_1(t)$	0	$P(t)$	$P(t)$
$P_2(t)$	$P(t)$	$-P(t)$	$-P(t)$

Висновки

Дослідження математичної моделі віброударної машини показало, що:

— з виконанням умов $c_b < c_n$ і $m_3/(m_1 + m_2) > 8$ процес коливань можна розглядати як двочастотний (дві частоти ω_2 і ω_3 змінюються в широких межах), а при $c_b/c_n > 100$ і рекомендованому вище співвідношенні мас — як одночастотний (лише частота ω_2 змінюється в широких межах);

— для визначення переміщення основних мас для різних типів вібраційних та віброударних машин під час проектних робіт можна використовувати спрощені двомасові моделі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іскович-Лотоцький Р. Д., Матвеев І. Б., Крат В. А. Машини вібраційного і віброударного діяння. — К.: Техніка, 1982. — 208 с.
2. Машиностроение. Энциклопедия / Ред. совет: К. В. Фролов (пред.) и др. — М.: Машиностроение Машини и оборудование кузнечно-штамповочного и литейного производства Т. IV-4 / Ю. А. Бочаров, И. В. Матвеевко и др.: Под общ. ред. Ю. А. Бочарова, И. В. Матвеевко. 2005. — 926 с.: ил.
3. Іскович-Лотоцький Р. Д. Основи теорії розрахунку та розробки процесів і обладнання для віброударного пресування. — Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2006. — 338 с.
4. Іскович-Лотоцький Р. Д., Обертюх Р. Р., Севостьянов І. В. Процеси та машини вібраційних та віброударних технологій. — Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2006. — 291 с.
5. Пискунов Н. С. Дифференциальное и интегральное исчисления. Т. 2. Учебник для вузов. — М.: Наука, 1976. — 576 с.: ил.

Рекомендована кафедрою металорізальних верстатів та обладнання автоматизованого виробництва

Надійшла до редакції 30.05.07
Рекомендована до друку 26.06.07

Іскович-Лотоцький Ростислав Дмитрович — завідувач кафедри металорізальних верстатів та обладнання автоматизованого виробництва;

Бакало Михайло Володимирович — студент Інституту магістратури, аспірантури та докторантури.

Вінницький національний технічний університет